

Antano Martinaičio memorialinė ekspozicija

Šiomet sueina 80 metų, kai gimė garsus Lietuvos menininkas Antanas Martinaitis (1939–1986) – tapytojas, poetas ir dailės pedagogas. Kūrėjas ilgą laiką dirbo mokytoju mūsų mokykloje, todėl 1999 m. ji buvo pavadinta A. Martinaičio vardu. Sukakus jubiliejiniams metams mokykloje suformuota memorialinė ekspozicija, skirta šio menininko asmenybės ir veiklų pristatymui. Parodoje demonstruojama jo eskizų ir užrašytų minčių, poezijos posmelių faksimilės. Taip pat pateikiamos archyvinės straipsnių iškarpos. Jose – įvairių dailėtyrininkų ir žurnalistų atsiliepimai apie menininko surengtas parodas, jo tapybos vertinimas, interviu su kūrėju. A. Martinaičio aštuoniasdešimtmečio memorialinė paroda reikšmingai papildė ir šiais metais 60-tį švenčiančios mūsų mokyklos jubiliejaus renginius. Taip pat pažymėtina, kad populiarindama menininko kūrybą mūsų mokykla daug metų rengia A. Martinaičio dailės konkursus, skirtus Kauno miesto mokyklų mokiniams.

A. Martinaitis buvo itin gabus, kūrybingas ir energingas žmogus, todėl jo palikimas – gausus, turtingas ir daugiasluoksnis. Tai – tapybos drobės, akvarelės, piešiniai, eilėraščių sąsiuviniai. Visuose jo kūrybiniuose darbuose galime jausti veržlų temperamentą, savitą pasaulėjautą, mylimiausioje kūrybos srityje tapyboje – koloristinę ekspresionistinę išraišką.

Dailininko paveikluose dominavo tam tikra nuosekli raida – atsikartojo siužetai, iškildavo įvairios plastinės problemos, vėliau jas pakeisdavo kitos, tolydžio plaukiančios iš pirmųjų. Pirmiausiai, tapytojo originalumą išryškino santykis su tautodaile. Palyginti su arsininkais, kurie XX a. ketvirtajame dešimtmetyje pirmieji atkreipė dėmesį į lietuvių liaudies meną, A. Martinaičio kartos dailininkų santykis su tautodaile buvo kitoks. Liaudies mene jie ne tik ieškojo meninę išraišką inspiruojančių priemonių arba asociatyvių formų, bet siekė savotiško bendro dvasinio, emocinio artumo su primityviaja daile. Lietuvių liaudies mene, jo prasingoje rimtyje slypėjo dailininko mąstysenos ištakos. Meilė senajam kaimui, protėvių būčiai ryškėjo iš tapomų vaizdų paprastumo, sodietiško tipažo, prasiveržė iš figūrų grubokų formų. Liaudies menas įkvėpė dailininką laisvai interpretuoti daiktų proporcijas, išlaisvino meninę fantaziją. Tai akivaizdžiai matėsi iš jo emocionalios, gaivališkos tapysenos, plastikos ekspresyvumo.

Susidomėjimas ne tik lietuvių liaudies menu, bet ir kitų kraštų tautodaile, pavyzdžiui, tadžikų keramika, įvairių šalių mitologija, užsienio primityviuoju menu stipriai paveikė A. Martinaičio tapybos tematiką. Net ir kasdieniški, gana intymūs gamtos vaizdų, motinystės, kasdieninių scenų siužetai pamažu įgijo pasakiškumo bei poetiškumo. Dailininko kūryba turėjo užslėptą prasmę, realus vaizduojamasis siužetas čia dažnai žavėjo simboliškai potekste. Paveikslų semantika aiškėdavo, permaščius motyvų gilesnes, antrines reikšmes. Tarkime, moteris su įvairiais atributais (moline puodyne, dėdele, paukščiu ar visatos ženklų-trikampiu) rankose buvo viena mėgstamiausių metaforų. Tai – grožio, gyvybės kūrėjos bei saugotojos įvaizdis. Aplink moterį – gėlės, medžiai, gyvuliai, paukščiai – gyvybės tšos, gėrio, amžino atsinaujinimo ir kaitos simboliai. Visada svarbūs buvo molinių švilpynių, verpsčių motyvai. Tarsi iš pasakų, vaikystės mitų dailininko paveikluose atgimdavo kaukų – paslaptinumo, baugiųjų jėgų – gaivališkos eitynės.

A. Martinaičio kūrinių asociatyvų vaizdą praplėtė ir antikinės mitologijos herojai: čia buvo dažni kentaurų (jų vestuvių, siautėjimo, mirties) motyvai. Dar kiti siužetai simbolizavo jėgą, stiprybę, aistrą. Dailininko kūrybos metaforiškumą sustiprino savitai sprendžiama žanro problema. Tapytojas kūrė įvairių žanrų paveikslus – natiurmortus, peizažus, teminius paveikslus. Jo kūriniuose reiškėsi žanrų suartėjimų tendencija, praplėtusi darbų menines prasmes. Piešinys A. Martinaičio paveikluose buvo kompozicijos pagrindas, karkasas, nors linijų ir spalvų ritmas čia itin glaudžiai susijęs. Tuo tarpu drobių koloritas visuomet buvo įvairus. Jis priklausė nuo tapomų paveikslų temų, nuotaikų. Lyriški peizažai – santūrūs, žalsvai melsvi, tuo tarpu „Cirko“, „Pinokio“, mitologinių kompozicijų ciklai – ryškūs, spalvingi, ekspresyvaus ir neretai dramatiško kolorito. Dailininkas paveikslą mėgdavo tapyti ilgai, netgi keletą metų, tad jo faktūrinės tapybos kūriniai plastiškai atrodė itin turtingi.

Visus šiuos bruožus galėjome matyti ir menininko pastatymuose tapybos pamokose – natiurmortuose, kuriuos mokytojas sukomponuodavo dailės mokyklos mokiniams. Dėl šios priežasties mokinių darbai taip pat savotiškai primindavo „martinaitišką kūrybos stilių“: iš vaikiškųjų natiurmortų į mus žvelgdavo keistos lėlės – pinokiai, juokdariai. Ornamentais išpuošose vazose užburdavo spalvingų verbų grožis, draperijų ryškiaspalviškumas. O dailininko mokinių darbų koregavimas visuomet buvo susietas su patarimu tapyti drąsiai, plačiu teptuku, nebijant spalvos...

Dailėtyrininkė dr. Raimonda Simanaitienė